

REFORMA DŮCHODŮ MINUTY PO DVANÁCTÉ

NA ZÁSADNÍ DŮCHODOVOU REFORMU, KTERÁ BY NÁS FINANČNĚ PŘIPRAVILA NA RYCHLÉ DEMOGRAFICKÉ STÁRNUTÍ, JE JIŽ POZDĚ. LAICKY ŘEČENO, PENÍZE SE PROJEDLY, ČAS PROMRHAL.

Daniel Münich

Hospodářské noviny nedávno zmapovaly situaci kolem vzniku další v řadě důchodových komisí. To, že vláda měla komisi ustavit již dávno, je celkem drobnost. Na reformu s velkým „R“ je totiž pozdě historicky. Nová komise si tak nejspíše bude povídat jen o dílčích parametrických změnách. Jenže ty mohl vládnoucí tandem nechat propočítat, navrhnout a zavést i bez komise už dávno. Navíc i nová komise bude asi muset pracovat na základě dojmů, bez kvalitní opory empirických analýz a výzkumů.

Na zásadní důchodovou reformu, která by nás finančně připravila na rychlé demografické stárnutí, je již pozdě. Laicky řečeno, peníze se projedly, čas promrhal. Chybějící silný kapitálový (spořicí) pilíř by sice ve vzdálené budoucnosti umožnil, aby celkové úspory na stáří snadněji dýchaly v rytmu demografických fluktuací, jenomže náš problém je demografické stárnutí. Zavedení dalšího spořicího pilíře nás již nespasí. Dominantní část zajištění ve stáří tak v budoucnu ponese stávající systém průběžného financování důchodů (Pay-As-You-Go = PAYG), potažmo veřejné rozpočty.

V PAYG systému poroste potřeba bránit pádu rostoucího počtu důchodců do chudoby. To bude systém tlačit k minimálnímu rovnému důchodu. Bude se snižovat zásluhovost důchodů, tedy vazba mezi tím, co člověk kdysi do systému odvedl a jak vysoký dostane důchod. Tento tlak se projevil již při posledním zvýšení důchodů. Tvářív tvář nesmlouvavé finanční realitě nakonec tiše či obezličkou ustoupí i nález Ústavního soudu z roku 2010 o nepodkročitelné míře zásluhovosti PAYG důchodů.

Zdrojem problémů nebude jen před lety zastavené zvyšování zákonného věku odchodu do důchodu na 65 letech, zvýšené tempo valorizací a další slíbené navyšování důchodů. Připomeňme, že veřejné finance,

I nová komise asi bude muset pracovat na základě dojmů, bez kvalitní opory empirických analýz a výzkumů.

ze kterých se důchody platí, už dnes tíží další problémy: v regionálním školství chybí zhruba 40 miliard ročně na platy, rychle porostou náklady zdravotnického systému s tím, jak bude muset pečovat o rostoucí počet starších, a tedy nemocnějších lidí, obrana republiky se dlouho zanedbávala a vedle toho odvozy na sociální a zdravotní pojištění s daněmi z příjmů již dnes lidem ukusují polovinu z každé vyplacené koruny.

Osudy komisí

Čas připravit zemi na demografické stárnutí nám protekl mezi prsty. Zbyly pouze parametrické úpravy stávajícího PAYG systému: zvýšení odvodů umožňující dřívější důchody pro zdravotně náročné profese, snížení vysokého podílu předčasných odchodů do důchodu, zvýšení daňově-dávkové motivace déle pracovat, další zvyšování věku odchodu do důchodu nad 65 let, zvyšování odvodů na sociální pojištění – na PAYG důchody. Jenže s ohledem na pozdní ustavení komise se nic zásadního nestane. Šlo by totiž o nepopulární opatření, která se do kampaně sněmovních voleb v roce 2021 nehodí.

Nová komise si pravděpodobně projde tím, čím komise minulá, Potůčková. Ta se snažila od politiků získat zadání, ale průnik kusých a vágně popsaných představ byl prázdnou množinou zvanou finanční černá díra. A klíčové body nejdůležitějšího návrhu tehdejší komise na systematické sledování prodloužení doby dožití a včasné prodloužení zákonného věku odchodu do důchodu vláda tehdy uložila k ledu. Komisi tak zbylo diskutovat několik parametrických změn, které by byly zavedeny tak jako tak. A k tomu přihlížela, jak si ji maže na chleba zkušená lobby v parlamentu, když tam na poslední chvíli prosadila vlastní představu o změnách parametrů třetího důchodového pilíře.

A k tomu komise přihlížela, jak si ji maže na chleba zkušená lobby v parlamentu, když tam na poslední chvíli prosadila vlastní představu o změnách parametrů třetího důchodového pilíře.

Potůčkově komisi se nedostávalo odborně-analytického zázemi. A to měl prof. Martin Potůček k tehdejší ministryni Micheale Marksové blízko a upřímně se snažil problém řešit. Důchodová komise tak většinu témat diskutovala spíše na základě dojmů než faktů. A s dojmy pracují politicko-lobbističtí hráči mnohem raději. Státní mašinerie nebyla schopna komisi zajistit vědecko-analytickou podporu ani s pomocí tehdy dostupných fondů EU, ani skrze programy aplikovaného výzkumu ze strany Technologické agentury. A navíc pokračoval pasivní odpor proti tomu, vypracovat potřebné analýzy z dat České správy sociálního zabezpečení, být je státní správa sama nedokáže pro potřeby komise vytěžit.

Reforma je jinde

Pokud dnes někde zůstal prostor, jak usnadnit financování budoucích důchodů, pak je to na straně mladších generací. Ty mohou vyšší porodností, vyšší zaměstnaností a produktivitou přispět ke snížení tempa demografického stárnutí. Možnosti dílčích důchodových reforem se tak nabízejí v oblasti posílení služeb pro rodiče s menšími dětmi, jako je nedávno zrušená garance místa v předškolním zařízení pro děti od dvou let a dostupné jesle, ruku v ruce s odstraněním daňově-dávkového znevýhodnění práce druhého z rodičů. Spolu s tím je záhodno zkrátit neefektivně dlouhou dobu formálního studia a zásadně zlepšit výkon regionálního školství směrem k vyšší kvalitě vzdělávání a zprůchodnění selektivního systému, aby neplýtvat talenty. A nezapomeňme také například na abnormálně nízké daně z nemovitostí. Na tohle ale nepotřebujeme důchodovou komisi.

Autor působí v IDEA při CERGE-EI